

DOI: 10.55666/folklor.1241818

TÜRKİYE - İNAN AZERBAYCAN BÖLGESİNDE EVLENME VE DÜĞÜN RİTÜELLERİ*

Esin EREN SOYSAL** & Esedullah VAHİD***

Öz

Toplum içerisinde kuşaklardır uygulanagelen bu yönüyle de gelenek halini almış pek çok uygulama vardır. Bu uygulamalar, doğduğu toplumdaki insanların hayat felsefesini, yaşam biçimini ve kültürel inançlarını bazen açık bazen ise semboller ve motifler aracılığıyla yansıtmaktadır. Ritüeller de bu uygulamaları çerisinde yer almakta ve toplum için büyük önem taşımaktadır. Esasında ritüeller, toplumları birbirinden ayıran, varlıklarını diğer halklara kabul ettiren, insanların geçmişle bağlarını kuran ve insanları bir arada yaşatan değerler bütünüdür. Bu ritüeller yaşam boyu devam eden kültürün kalıplaşmış halidir. Evlenme ve düğün ritüelleri de bu kültürün bir parçasıdır. İnsanın yuva kurup çocuk sahibi olarak yaşamının devamlılığını sağlamakta önemli bir eşik olan evlenme, pek çok toplumda bir itibar kazanma aracıdır. İnsan hayatında önemli bir geçiş dönemi olan evlilik, insanoğlunun çocukluk ve ergenlik döneminden sonra gerçekleştirdiği bir dönemdir. Toplumun en küçük yapı taşlarından biri olan-aile çatısının oluşumu için gerekli bir aşamadır. Bu aşamayı oluşturan toplumsal, dini ve ekonomik birçok etkeninde şekillendirdiği evlilik kurumu birçok ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmada yüzyıllardır sınır komşusu olarak bu coğrafyada ortak tarihe ve kültüre sahip olan Türkiye ve İnan Azerbaycan kültürüne ait evlilik ve düğün ritüelleri ele alınmıştır. İki ülkenin insan hayatında bir geçiş dönemi olan evlilik sürecinde ne tür aşamaların olduğu belirtilmiştir. Çalışmada belirtilen “eş seçimi”, “kız isteme”, “söz kesme”, “nişan”, “çeyiz”, “kına gecesi”, “düğün günü” ve “nikâh ve gerdek” gibi başlıklar altında her iki kültüre ait ritüeller elde edilerek hangi noktalarda benzerlik gösterdikleri, hangi noktada ayrıştıkları somut verilerle ortaya konulmuştur. Toplum içerisinde sosyal ve ekonomik konum, yaşam biçimleri evlilik sürecinde birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada her iki ülkenin ritüelleri ana hatlarıyla ele alınmıştır. Çalışmada Türkiye kısmı, yapılan çalışmalar üzerinden değerlendirilirken, İnan Azerbaycan bölgesi için coğrafyanın genel durumu göz önünde bulundurularak 20 soruluk mülakat soruları kullanılmıştır. Bireylerle yüz yüze görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerin içerik yorumlamaları yapılmış, evlenme ve düğün ritüeli ile ilgili somut veriler toplanmıştır. Her iki bölgenin evlenme öncesi, düğün süreci ve düğün sonrası yapılan etkinliklere ilişkin bilgiler tespit edilerek ritüeller ortaya çıkarılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularla, her iki bölgede evlilik sürecine dair benzerlik ve farklılıkların ortaya konması ve bu sayede yeniçalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İnan, ritüel, düğün, evlenme.

* Bu çalışma, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 14.09.2022 tarihli ve 88322 sayılı kararına göre etik kurul onayı almıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Farsça Mütercim ve Tercümanlık A.B.D. Karaman/Türkiye, esineren1336@hotmail.com, ORCID:0000-0002-9957-3452.

*** Prof. Dr. Tebriz Üniversitesi, Edebiyat, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tebriz/İnan, assadollahvahed@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4698-272X.

MARRIAGE AND WEDDING RITUALS IN TURKEY -IRAN AZERBAIJAN REGION

Abstract

Many practices have become a tradition in this aspect, which has been practiced for generations. These practices reflect the philosophy of life, lifestyle, and cultural beliefs of the people in the society in which they were born, sometimes openly and sometimes through symbols and motifs. In fact, rituals are the set of values that separate communities from each other, impose their existence on other peoples, establish people's bonds with the past, and keep people living together. Rituals are also included in these rules and are important to society. In fact, rituals are the values that separate communities from each other, make their existence accepted, establish people's bonds with the past, and keep people living together. These rituals are the stereotype of the culture that continues throughout life. Marriage and wedding rituals are also a part of this culture. Marriage, a critical threshold in ensuring the continuity of one's life by establishing a home and having children, is a means of gaining prestige in many societies. Marriage, which is a critical transition period in human life, is a stage that takes place after childhood and adolescence. It is a necessary stage for forming the family framework, one of society's smallest building blocks. The institution of marriage, shaped by many social, religious, and economic factors, varies according to many countries. This study discusses the marriage and wedding rituals of Turkey and Iran Azerbaijan, which have a shared history and culture in this geography as border neighbours for centuries. It is stated what stages the two countries have in the marriage process, which is a transition period in human life. Rituals belonging to both cultures have been obtained under the headings such as "choice of a spouse," "ask for the girl in marriage," "betrothal," "engagement," "dowry," "henna night," "wedding day," and "nuptial marriage" in the study, and at what points they show similarities and differences have been demonstrated with concrete data. Social and economic positions in society and lifestyles bring along some changes in the marriage process. In this study, the rituals of both countries are discussed in the outline. In the study, while the Turkey part has been evaluated through the studies considering the general situation of the geography, twenty interview questions have been used for the Iran-Azerbaijan region. Individuals have been interviewed face to face. Content interpretations of the information obtained from the interviews have been made, and factual data about marriage and wedding rituals have been collected. Rituals have been revealed by identifying information about both regions' pre-marriage, wedding process, and post-wedding activities. With the findings obtained from the study, the study aims to show the similarities and differences in the marriage process in both regions and thus contribute to new studies.

Keywords: Turkey, Iran, marriage, ritual, wedding tradition

Giriş

Tarih boyunca insanoğlu yaşamında birtakım değişimler yaşanmakta ve bu değişimleri şekillendiren önemli dönüm noktaları bulunmaktadır. Bu dönüm noktalarından “doğum, evlenme ve ölüm” gibi evreleri önemli değişim evreleri şeklinde tanımlamak mümkündür. Söz konusu bu evrelerde her topluma özgü gelenek, görenek, ritüeller gerçekleşmektedir. Levy, toplumdaki ritüelleri beş temel davranışa ve anlama dayandırmaktadır, Levy insan biyolojisinin, bireysel hedeflerin ve duyguların, grup öğrenmesinin, kültürel değerlerin ve evrensel inançların insan yaşamını şekillendirdiğini, bir durumdan diğer duruma geçişte etken olduğunu savunmaktadır (1978: 20 akt. Rook, 1985: 253). Bu kültürel değerlerin en önemlisi insan yaşamının değişiminde önemli bir yeri olan ve “Yalnızca iki kişiyle ilgili bir konu gibi görünse de esasında özel manada iki aileyi; genel manada da toplumu ilgilendiren bir durumdur. Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin meydana gelme vesilesidir” (Kapusuzoğlu, 2015: 515) şeklinde tanımlanan evlenme aşamasında nasıl etkili olduğuna şahit olunmaktadır.

Toplum içerisinde evlenme her iki birey için -kadın-erkek- bir değişim aşamasıdır. Bireyler ailelerinden farklı kendileri için yeni bir yaşam tarzı belirlemektedir. Gündü Demirbulat evliliği insan yaşamında bir statü değişim olarak görmektedir. Bireyin değişime uğradığı toplumdaki rolü ve statüsüyle sosyal yapıda meydana gelen değişikliklerle anlam kazanmaktadır (2021: 423) Kazanılan bu statü değişimi her toplumda bölgesel ve yöresel farklılıklar taşımaktadır. Bu durum evliliğin şeklini de değiştirmektedir. Anadolu’da kültürel değişimlerin yaşandığı kentlerde tanışıp anlaşarak evlenenlerin sayısı oldukça yaygındır. Ancak gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde farklı evlenme türleri gerçekleşmektedir. “Görücü usulü ile evlenme”, daha çok kardeş çocukları arasında yani kuzenler arasında gerçekleşen “akraba evliliği”, genellikle isteme olayı olumsuz sonuçlandığında evlenmek isteyen gençlerin kaçarak evlendiği “kaçarak evlenme”, kızın rızasının alınmadığı “zoraki evlenme”, erkeğin ilk evliliği devam ederken ikinci bir evlilik olarak gerçekleştirdiği “kuma getirme evliliği”, hem kız hem de erkek ailelerinin karşılıklı olarak anlaşarak çocuklarını evlendirdikleri “berdel evlenme”, ölen kardeşin karısının, bekâr olan erkek kardeşle evlendirilmesiyle yapılan “ölen kardeşin karısıyla evlenme”, eşini kaybeden erkeğin baldızı ile gerçekleştirdiği “baldızla evlenme”, evlenecek erkeğin kız tarafına mal, mülk (tarla, bağ-bahçe, hayvan, ev, arazi) veya para verdiği “başlık” denilen geleneğin yerine getirildiği “başlık parası ile evlenme” gibi birçok evlilik türleri bulunmaktadır (Ankişkan, 2013: 35-40) toplumun içinde yaşanan bu farklı evlenme türleri insan yaşamında da farklı bir statü gelişimine ortam hazırlamaktadır.

Evlenme ve düğün birçok geleneği, adeti ve ritüeli barındırmaktadır. Tekeli, evlilikteki gelenek göreneklere şu şekilde değerlendirmektedir:

“Özellikle aile yapısının oluşmasında ilk adım olarak görülen evlilik ve düğün gelenekleri, o halkın hayat tarzını, aileler arasındaki ilişkileri, anlamaya yarayan en önemli uygulamalardan biridir. Eş seçiminde, düğünde ve düğün sonrasında uygulanan bu uygulamalar dünyanın her yerinde, tüm toplumlarda görülmesine rağmen ailenin yaşam tarzı, maddi durumuna, toplumun benimsediği değerlere, dini inanışa, bölgesel ve yöresel özelliklere bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Ancak hepsinin ortak tarafı evlilik kurumuna olan saygı, sevgi gibi değer yargılarını korumak ve sürdürmektir” (2020: 141).

Bu örf ve adetler, ritüeller Türk-İran toplumunda da yer almaktadır. Tarih süresince etkileşim içinde olan Türk-İran ilişkilerine bakıldığında, Türklerin ilk olarak X. asırda İran’a orta Asya’dan yayıldıkları, İran’ın muhtelif kısımları için mücadele eden valilerin ve prenslerin ordularında önemli bir unsur teşkil ettikleri, piyadelerin yanında atlılara da ihtiyacı olan dağlıların etrafına toplandıkları görülmektedir (Kramers, 2001: 1019). Dolayısıyla Türkler elde ettikleri bu askeri güçle zamanla zayıflayan yönetimi de ele geçirmişlerdir. İran’da önemli bir konum elde eden Türkler bu esnada toplum içerisinde de kültürel etkileşime girmişlerdir. Yarı göçebe olan Türklerin İran’la benzer hayat tarzı olduğundan Araplar gibi İran’ın birçok yerini fethetmeye çalışmışlar ancak Azerbaycan bölgesi hariç İran’ı bir Türk diyarı haline getirememişlerdir. İran’ın yeni kültür rönesansı hâkim olan Türk unsurlarını temsil edecek kadar zinde kuvvetler toplamıştır. XIII. asra kadar Selçuklular İran kültürünü Anadolu’ya yaymışlardır (Kramers, 2001: 1020). Yayılan bu kültür aktarımında her alanda olduğu gibi evlenme ve düğün alanında da etkileşim yaşanmıştır.

Evlilik, her toplumun veya aynı toplum içerisinde her yörenin kendi kültürel yapısına uygun düşünce, inanç ve bunlara bağlı olarak geliştirilen ritüellerin bir araya getirildiği aşamalı bir süreçtir (Çiftçi, 2018: 326). Bu süreç içerisinde birtakım adet, töre, tören ve ayin gibi toplumda yerleşmiş ritüeller uygulanmaktadır. Bu ritüellerin toplumdaki bireylerin ister geleneksel yaşamda ister şehir ve kasaba hayatında olsun içsel bir uygulama zorunluluğu hissettiği görülmektedir. Türk ve İran toplumunda ailenin ve aile kurmanın önemli bir yeri vardır. Toplumun temelini oluşturan aile yapısının kurulması ve devam etmesi her iki toplumun değer verdiği bir konudur. Bu verilen değer ailenin kurulması için ilk adım olan evlenme ve düğün aşamalarında da kendini göstermektedir. Çok uzun geçmişe sahip olan Türk-İran toplumlarında yapılan evlenmeye ve düğüne dair birçok ritüeller, gelenekler ve görenekler yer almaktadır.

Bu bağlamda çalışmada ele alınacak “evlenme ve düğün” evresi esnasında yapılan ritüeller Türk-İran etkileşimi açısından farklı bir perspektiften değerlendirilecektir. Türk ve İran kültüründe evlilik aşamasında yapılan uygulamalar “evlilik öncesi”, düğün” ve “düğün sonrası” şeklinde üç ana ritüel şeklinde ele alınacaktır. Türklerin orta Asya’dan yaptıkları göç hareketi, her iki kültürde İslam dininin etkisi ve aynı coğrafyaya ait benzer yaşam tarzlarına sahip olması özellikle Türklerin yoğun olduğu Azerbaycan bölgesiyle ve Türkiye’deki Türklerin yaşam tarzlarında benzerlikler göze çarpmaktadır. Çalışmanın çerçevesi bakımından ele alınan evlenme ve düğün ritüeli kapsamında bazı ortak noktaların etkileri görülmektedir. Bu bağlam açısından köklü bir geçmişe sahip olan her iki kültürde evlenme ve düğün ritüelinde hangi aşamalarda benzerlik gösterdikleri ve hangi aşamalarda ayrıştıkları tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca her iki kültürün evlenme ve düğün ritüeline dair yapılan karşılaştırmalı bir çalışma bulunmaması da bu çalışmanın ortaya konulmasında önemli bir sebep teşkil etmektedir.

1. Düğün öncesi uygulanan ritüeller

1.1. Eş seçimi

Geleneksel Türk toplumunda evlenmek için uygun adaylarda birtakım özellikler aranmaktadır. Kadın ve erkeğin fiziksel özelliği, eğitimi ve yaşı önemsenmekte ayrıca kadının bir evde yapması gereken temizlik ve beceri gibi özelliklere sahip olup olmadığı dikkate alınmaktadır (Altun, 2004: 239). Geleneksel bölgelerde evlenme âdeti, kız arama, kız soruşturma ve kız bakma ile başlar. Oğulları evlilik yaşına gelen aileler, akrabalarından, yakın çevrelerinden ve komşularından kız aramaya başlarlar. Bu konuda arkadaşlar, komşular da yardımcı olur (Örnek, 2014: 190).

İran’da da durum aynı şekilde benzerlik göstermektedir. Aileler imkânları ölçüsünde kadın ya da erkeğin yakın çevresinden ya da komşu, iş ve arkadaşlık tarzı ilişkiler vasıtasıyla uygun bir aday belirlemektedir. Bazen de tıpkı Türk geleneğinde olduğu gibi cenaze, yolculuk, düğün tarzı topluluklarda uygun eş incelemesi yapılmaktadır (KK/1-11).

İran’da görücü gitmede erkeğin ailesi için belirlenecek gün ve saat önem arz etmektedir. Çarşamba görücüye gitmek için mübarek bir gün kabul edilir. O günde kız evi adet olduğu üzere temiz ve hazır bir halde bekler. Bu yüzden görücüler kız evinin dağınık ya da temizliğini anlamak için aniden giderler (KK/1-11).

Türkiye’de de aynı durum Safranbolu’da geçerlidir, kız istemeye giderken uğurlu günler olan pazartesi, çarşamba ve perşembe günlerine önem verilir (Erol Çalışkan-Oral, 2016: 230). Bu özel günlerin yanı sıra kız istemeye veya bakmaya gitmede de birtakım ritüeller yapılmaktadır. Bu konuyu Nasır Necimi *Tahrân Ahdi Nasiri* adlı kitabında:

“Eve gelen görücülerin kendilerinin tanıtmasından sonra ev sahibesi evde eğer birkaç gelinlik kız varsa en büyüğünü görücüye çıkarır iş kesinleşinceye kadar diğer kızların görücülerle tanışmazdı. Kız görücülere bir bardak su getirir su inanişâ göre davetsiz bir murat ve aydınlığı temsil ederdi. Erkek tarafı fıstıklı ve bademli şeker ve nebat (İran’da bir şeker türü) getirirlerdi. Fıstıklı ve bademli şeker kâsesini odanın ortasına bırakırlar bu kızın çarşafını çıkarması ve görücülerin dikkatlice kızı incelemesi için bir gelenektir. Kızın saçına, dişine, boyuna, eline ayaklarına dikkatlice bakar incelerlerdi. Eğer kız beğenirlerse erkek için anlatımlarıyla ona hayali bir resim çizerlerdi. Eski dönemlerde kız ve erkek düğün gününe kadar birbirlerini görmezlerdi” şeklinde ifade etmektedir” (1986: 504).

1. 2. Kız isteme

Evlilik olayının ilk aşaması olan Türk ve İran geleneğinde kız isteme merasimi kızın erkek ailesi tarafından beğenilmesinden sonra gerçekleşir. Türk geleneğinde erkeğin ailesi tarafından, kız evine bir elçi gönderilir. Erkek tarafı, kız evine ‘Eğer uygunsanız ve izniniz olursa akşam size misafir olmak istiyoruz’ der. Kız evi eğer gelinmesini uygun görürse kız isteme merasimi gerçekleşir. Her iki toplumun bazı yörelerinde kız istemeye sadece aile büyükleri gider ve kız aile büyükleri tarafından istenir. Türklerde isteme esnasında aile büyüğü “Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle” ifadesini kullanarak kızını ister. Eski gelenekte kıza isteyip istemediği sorulur gelin adayı ses etmezse kabul etmiş olduğu anlamına gelirdi. Ancak modern hayatta çiftler daha önce tanıştıkları için bu soru çoğu yörede sorulmamaktadır. Kızın babası ya da aile büyüğü kızını verdiklerini ifade ederler. Fatıha süresi okunur. İsteme merasimi yapılmış olur. Erkek tarafı kız için getirdikleri, altın takıları, kıyafetleri, kız için alınmış hediyeleri takdim ederler.

İran Azerbaycan yöresinde “Hastegârî” şeklinde adlandırılan kız isteme töreninde ise erkeğin etrafında toplanan yerel sanatçılarla birlikte “el almaya gelmişem, şal almağa gelmişem, ela göz bey oğlana, yar olmağa gelmişem” tarzında beğenilen ve hoş şarkılar söylenir. Eğer kızın ailesinin cevabı olumlu ise kızın ailesi tarafından belirlenen bir günde, erkek tarafı aile büyükleriyle kızını istemeye giderler. Erkek tarafı kız için birtakım hediyeler takdim eder (KK/1-11). Toplumda eski dönemlerden biri görücü usulü yaygın bir evlenme şekliydi; ancak günümüzde gençler daha çok kendileri tanışıp görüşmekte, birbirini beğendikten sonra kız isteme merasimi gerçekleşmektedir. Gençler anlaşış evlilik için hazır olduklarında kızın ailesinde uygun görürse söz yüzüğü takılır. İsteme olayından sonra başka bir gün ayrıca toplanılır. Erkek evi pasta, içecek, tatlı vs. alır. Aile arasında ufak bir eğlence düzenlenir. Kız ile erkeğe yüzükler takılır. Kızın yüzüğünü erkek, erkeğin yüzüğünü kız alır. Yine bu esnada nişan gününde belirlenir (Anhışkan, 2013: 72-73).

1. 3. Söz kesme

Kız istemedikten sonra ‘Söz kesimi’ yani dünürçülük aşaması gelmektedir. Ortak bir karara varan aileler, bu kararlarını daha geniş bir ortamdaduyurmalarına “söz kesimi” ya da “söz kesme” denmektedir (Örnek, 1977: 193). Söz kesme merasiminde geleneklerin getirdiği başlık, takı, eşya, çeyiz, nişan günü gibi ritüeller üzerine konuşulup bir karara varılır. Alınan bu kararlar yöreden yöreye değişiklik gösterebilir; fakat kız tarafına göre erkek tarafı ritüelleri uygulamada daha aktiftir (Artun, 2008: 164).

Birçok yörede kız evinden olumlu yanıt alınınca dualarla söz kesilir ve kız ve erkek aile büyüklerinin elini öper ve nişan günü kararlaştırılır. Ancak Eskişehir’de olduğu gibi yöreye has adetler de bulunmaktadır. Eskişehir’de ‘söz kesme’ esnasında oğlan evinden gelenlerin sayısı kadar mendil bir tepsiye konulur ve kahve gibi misafirlere ikram edilir. Misafirlere mendilin altına para koyar. Bu paraları kız evi alırken mendiller de erkek tarafına bırakılır (Eker, 1998: 124).

İran Azerbaycan yöresinde de kız ve erkek birlerini iyice tanıdıktan sonra “söz danışma-beli berun” denilen tören gerçekleşir. Bu törende aile ve aile büyükleri toplanır. Damat tarafından “başörtüsü, şal, kumaş parçası, nişan yüzüğü, bir demet gül ve tatlı” gibi hediyeler getirilir. Bu törende erkek resmen namzet adayı olur. Her konuda her iki aile anlaşmaya varınca, anlaşılacak konular bir belge ya da deftere kaydedilir ve aile büyükleri tarafından imzalanır. Böylece söz kesilmiş olur (KK/1-11).

1. 4. Nişan

Belirlemek, belli etmek anlamına gelen “Nişan” eskiden beri süregelen bir gelenektir. Evlilik için uygun adayların belirlenip söz kesilmesi ve düğün hazırlığı için aile arasında düzenlenen eğlenceli bir merasimdir. Bu merasimle kız ve erkeğin toplum içerisinde evlilik hazırlıkları yaptıkları ve evlenecekleri belli olur (Aksoy, 2007: 110-111).

Nişan merasimi çoğunlukla kız tarafına ait bir tören olarak bakılsa da nişan masraflarının hangi taraf tarafından karşılanacağı yöreden yöreye değişmektedir.

Günümüzde Anadolu’da nişan kutlaması, ya aile arasında bir yüzük takarak ya da bir mekânda, davetli kişiler huzurunda, özel bir kutlama ile gerçekleştirilmektedir. Ancak Eski Türklerde nişanlılık müessesesine verilen önemin bir göstergesi olarak evlenmeyi düşünen çiftler birbirine yüzük takarlardı ve adet gereği

birbirlerine mendil vererek nişanlı olduklarını gösterirlerdi (Çolak, 2004: 93-94).

İran Azerbaycan bölgesinde ise “KebinKisme- Merasim- AkdKonan” olarak adlandırılan nişan töreni genelde birinci dereceden akrabaların geldiği daha özel bir şekilde kutlanır. Ancak bazı aileler daha fazla kişinin katıldığı bir toplulukla da kutlamaktadır. Geniş olan bu toplulukta kadınlar ve erkekler için ayrı odalarda kutlama gerçekleşir, çiftin nikâhı “siğhe” adı verilen kişi tarafından kıyılır ve gelinin üç defa evet demesiyle gelen kişilerin hediyeleri kabul edilir (KK/1-11).

2. Düğün süreci uygulanan ritüeller

2.1.Çeyiz

Toplumda sadece kadın erkeğin birleşmesinden çok daha önemli bir yeri olan evlenmede çiftlerin yaşamlarını idame ettirmeleri adına birtakım hazırlıklar yapmaları gerekmektedir. Bu hazırlıklardan biri de çeyizdir. Arapça “cihaz”dan gelen çeyiz, gelinin kendisi ile kendi evine götürdüğü birtakım eşyalardan oluşmaktadır: mutfak eşyaları, yorgan, yastık, birtakım elektrikli ev aletleri, el örgülü yazmalar (Artun, 2008: 168).

İran Azerbaycan bölgesinde “CehâzGurma ve Apârmâ” ritüelinde hazırlanan çeyiz gelin damat evine gitmeden önce götürülür. Gelin ve damadın yakın akrabaları zaman zaman da komşuları çeyiz yerleştirilmesi için davet edilir. Çeyiz damatla gelinin yaşayacağı eve götürülmeden önce gelin evinde bir tören düzenlenir, bu törene gelinin akrabaları davet edilir. Davet edilen bu akrabalar yardım amaçlı gelinin çeyizi için hediyeler getirirler. Damadın ailesi ise bu törene katılan akrabalara öğle yemeği ikram eder. Gelinin çeyizi ve gerekli eşyaları toplandıktan sonra çiftlerin yaşayacağı eve çeyizin götürülmesi için damadın ailesi davet edilir. Her iki aileden bir grup toplanır ve çeyizin listesi oluşturulur ve grup tarafından imzalanır, ardından damat da aynı listenin altına teslim aldığına dair imza atar (KK/1-11).

2.2.Kına gecesi

Toplumumuzda evlenmeye ilgili uygulanan yaygın ritüellerden birisi de ‘kına gecesi’dir. Kınagecesi, genellikle düğünden bir gün önce yapılır. Kız evinde gerçekleşen kına gecesinde yaygın olmamakla birlikte damat adayına da kına yakılır (Örnek, 1977: 194).

Düğün öncesi ritüel olan kına gecesinde kullanılan en önemli malzeme kınadır. Kına’nın kına gecesinde gelin ve damadın eline yakılması dışında başka kullanım alanı da bulunmaktadır. Savaş Ekici’den aktaran Özcan’a göre kına;

“Türk kültüründe genel olarak dört amaç için kullanılmaktadır. Kına renk verici özelliğinden dolayı ayırt edici, tedavi edici özelliği sebebiyle ise ilaç olarak kullanılmaktadır. Erkeklerin süs için el ve ayaklarını kınalaması mekruh sayılırken, kadınların el ve ayaklarına kına yakması caizdir. Erkeklerin ise sakalların akına yakmaları “Sünneti Takriri” (Hz. Peygamber’in görüp ses çıkarmadığı) türüne girmektedir. Kına; halk arasında “Cennet Sıvası” olarak kabul edildiği ve sevap sayıldığı için yakılmaktadır” (2016: 73).

Bursa’da “el kınası” ya da “has kınası”, Malatya’da “gelini kınaya çekme”, Muğla’da “kına düğünü”, Isparta/Uluborlu’da “kına basma”, Ordu/Ünye’de “Baş bağlama” (Demren-Konak, 2017, Önk-Gökaliler, 2020) gibi Anadolu’da farklı isimler taşıyan kına gecesinde her yapılan ritüelin ayrı bir anlamı bulunmaktadır. Artun bu ritüelleri şöyle açıklamaktadır:

“Kına yakılırken gelinin ve güveyin avucuna konan para kısmet içindir. Bu bir tür saç geleneğidir. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır. Geline kınaya kırırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Gelinin yüzünü örtmedeki amaç ise gelini kötülük ve nazardan korumak içindir. Gelinin eline kınayı dul olmayan ya da kocasından ayrılmamış bir kadın yakar. Diğer türlü evlilikte uğursuzluk olacağına inanılır. Kınada ağıt yakmak, gelini ağlatmak Anadolu’nun birçok yöresinde görülen bir gelenektir. Düğünde kızın bir daha dönmemesi üzerine ağıt söylenir. Ağıt söylenirken kızın annesi, babası, yengesi ve kardeşleri kızla yas edip ağlaşırlar. Kınagecesinde ağlamayan kız ayıplanır; çünkü kızın ağlamaması kızın anne ve babasını unutacağı düşüncesiyle yorumlanır ve saygıyı aşan bir tutum olarak görülür” (2008: 170).

İran Azerbaycan bölgesinde “Henâ Ahşama (henâbendân)” olarak adlandırılan kına gecesi genelde düğünden bir gün önce yapılır. Bu tören gelinin ailesinin evinde gerçekleşir. Ailelerden her biri hem gelinin ailesi hem de damadın ailesi birer tepsi hazırlarlar ve birlerinin evine götürürlür. Damat gelin için ayna, şamdan, yüzük, kına, makyaj malzemelerinden oluşan bir hediye hazırlarken gelin damat için damatlık takımı, kına, meyve, tatlıdan oluşan bir hediye hazırlamaktadır. Gecenin sonunda gelin ve damadın eline kına yakılmaktadır (KK/1-11).

3. Düğün günü uygulanan ritüeller

Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet anlamına gelen düğün (Türkçe sözlük, 2011: 733) “bağlama, bağlanmak” demektir.

Boratav, “düğüm, düğme” kelimelerini de türeten düğ- fiil kökünün “-tüg” biçiminde Kaşgarlı Mahmut’un *Dîvânu Lügâti’t-Türk* adlı sözlüğünde geçtiğini, ayrıca gelin ve damadın ana-babalarına verdikleri ad olarak kullanılan “dünür” sözünün de aynı düğ- kökünden türemiş olduğunu ifade etmektedir (Boratav, 1973: 205).

İnsanlık tarihi kadar eski olan düğünlerde ritüeller toplumdan topluma farklılık gösterse dehepsinin ortak noktası eğlencedir. Evlenme yapıldığı sosyal hayata ve zamana göre değişse de kız ve erkek tarafında birtakım ritüeller devam etmektedir. İslam’dan önce Türk geleneğinde birtakım evlenme gelenekleri vardır. Bu gelenekler İslam’ın kabulünden sora da devam etmiş halen Anadolu’da ayrıntıda değişse de ana hatlarıyla uygulanmaktadır. Düğün nikâhtan hemen sonra yapılmakta ve “okuyucu” denilen kişiler tarafından sembolik (mum, şeker, buğday) nesnelere dağıtılarak, davet edilecek kişilere duyurulur. Nişan ve söz kesme törenlerinden sonra düğüne az bir vakit kala kızın çeyizi sergilenir ve her iki tarafta kına gecesi düzenlenir (Nutku, 1994: 16-18).

Toplumsal bir olay olan düğün iki ailenin kız ve erkek sayesinde yeni bir bağ oluşturma halidir. Oluşan bu bağ esasında düğün aracılığıyla topluma duyurulmakta ve herkes tarafından iki gencin birleşimi kutlanarak tanınır hale getirilmektedir. Yöreden yöreye farklılık gösterse de düğün, gelin hamamı, kına, gerdek gecesi ve gerdek ertesi gibi birçok ritüeli de kapsayan bir haftalık süreci oluşturmaktadır.

Bu sürecin başlangıcı olan gelin alma kültürde farklı pratiklerle uygulanmaktadır. Amaç eve yeni gelen bireyin gücünü tespit etmektir. Anadolu’da gelin alma günü bazı nesnelere özel bir yeri vardır. Pratiklerde kullanılan bu nesnelere şunlardır: Buğday, para, şeker, testi, ekmek – maya, Kuran, ayna, post, kazan, demir, yağ, oğlan çocuğu, su, kendir, kızgın sac, ateş, kaynananın bacak altından geçirme, çivi, cami, mezar – türbe gibi. Böylece bu nesnelere yardımıyla uygulanan büyüsel pratiklerle evlilik garantisi alınmaktadır (Santur, 1998: 194-207).

Bolluk ve bereketin simgesi olan saç geleneği Anadolu düğünlerinde uygulanan en yaygın ritüeldir. Saç, gelinin düğünde damat evine gelmesinden sonra başına saçılan nesnelere denilmektedir. Bu saç geleneği ile gelinin bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, yeni evine ve ailesine uğur, bereket getirmesi amacıyla uygulanmaktadır. Diğer bir sebebi ise kötü ruhları saçılan nesnelere memnun ederek yeni çiftlere zarar gelmesini engellemektir (Artun, 2008: 181).

İran Azerbaycan bölgesinde düğünden önce gelin olacak kız, damadın ailesi yüzündeki tüylerin alınması için kuaföre götürülür. Bu törene “bendendâzân” denilmektedir. Azerbaycan bölgesinde düğüne her iki ailenin yakınları ve akrabaları davet edilir ve şerbet, tatlı ve akşam yemeği ikram edilir. Düğün töreni bittikten sonra düğüne katılan birinci dereceden aile büyüğünden biri gelinin evine gider orada kendisine tatlı ikram edilir, bir süre sonra damadın ailesi gelinin evine gelir, gelinin babası çiftlerin ellerini birbirine tutturarak hayır dua eder, onlar için iyi dileklerde bulunur, genellikle damadın kardeşi kırmızı bir kurdeleyi veya şalı gelinin beline bağlar. Sonra çiftler Kur’an-ı Kerim’in altından geçerler ve kendi evlerine giderler (KK/1-11).

İran Azerbaycan bölgesinde düğün sona erdikten sonra çiftler eve gelirken damat evin çatısına çıkar ve gelinin tarafına iri ve kırmızı bir elma fırlatır ve herkes alkışlamaya başlar, bir nevi geline hoş geldin demek için yapılmaktadır (KK/1-11).

3.1.Nikâh ve gerdek

Aile kurumunun oluşmasında en önemli aşamalardan biri de nikâhtır. Birbirini tanıyan çiftler evlilik kararını alıp ailelerin olurlarını aldıktan sonra kanuni işlemleri gerçekleştirirler. Resmî pratiklerin yanında yasalara rağmen, halk kanunları adı altındaimam nikâhı denilen dinî nikâhta kısılmaktadır (Uçum, 2008: 131). Dinimiz gereği, dinî nikâhtan önce gelin kendisine, damattan “mehir” denilen hediye için istekte bulunur. Mehir İslam hukukunda, evlenme sözleşmesi gereği kadına ödenmek üzere belirlenen paraya denir ve bu işlem dinsel nikâh sırasındakararlaştırılır. Karı kocanın ayrılmasında, boşanmasında ya da kocanın ölüm durumunda, bu para bir nevi kadının hayat garantisidir. Mehir ile amaç, kadının geleceğini güvence altına almaktır (Örnek, 1977: 202).

İran genelinde nikâh genellikle nişan başlığında da belirtildiği üzere söz kesim ve nişan töreninde gerçekleşmektedir.

“Gerdek” toplumumuzun gerektirdiği medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gelinle damadın baş başa kalmasına denir. Böylece çiftlerin evliliği yasa ve din, ayrıca yaşadıkları toplum tarafından geçerli olduğunun göstergesidir. Nikâhtan sonra bir araya gelecek çiftin kalacağı yere “gerdek evi”, “gerdek damı”, “gerdek odası” gibi adlar verilmektedir. Sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak getirilen damat, gerdek odasına sokulur. Gelenekselliğin ve dinseliliğin ağır bastığı yerlerde, güvey başkalarıyla birlikte namaz kıldıktan sonra, ilahiler arasında gerdeğe sokulur. Gelinle güveyin karıkoca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zıfâf gecesi” denilmektedir. Kentlerde, özellikle son yıllarda maddi olanakları elveren kimseler, gerdek gecesini ya evlerinin dışındaki bir otelde ya da şehir dışında geçirmektedirler. Buna yaygın adıyla “balaymaçıkma” denmekte ve giderek kent adetleri arasında yerini almaktadır (Örnek, 1977: 197-198).

4. Düğün sonrası uygulanan ritüeller

Evlenme ile ilgili ritüeller gelin ve damat tarafının düğünden sonraki görüşmeleri ile son bulmaktadır. Bu son aşamada gelin ve damadın el öpme gezileri, akraba gezileri, erkek eviyle kız evinin karşılıklı yemek davetleri ve hediye alıp verme uygulamaları bulunmaktadır (Kayabaşı, 2018: 90).

Türklerde yöreden yöreye değişen düğün ritüelleri bulunmaktadır. Kütahya’da düğünden sonra damat evinde “Paça günü” şeklinde paça yemeği pişirilir, ayrıca kız evinden getirilen et pişirilir ve gelinin akrabaları yemeğe davet edilir. Daha sonra damadın ailesi gelinin ailesinin evinde ağırlanır buna “kız ardı sıra” denilir (Duban-Yıldırım, 2017: 193). Malatya’da ise düğünden üç gün sonra kız tarafı oğlan tarafına tatlı gönderir. Bir hafta sonra gelinle damat kız tarafını ziyarete giderler buna “haftasına gitmek” adı verilir (Bakırcı-Katı, 2019: 15). Zonguldak’ta da düğünden sonra yine bir yemek ritüeli gerçekleşir. Düğünden üçgün sonra gelinin annesinin evinde, diğer üçüncü gün sonra da damat evinde “börek yemesi” yapılır. Damat evinde yapılan bu börek yenilmesine “yedi günleme” adı verilmektedir (Öztürk, 2019: 74). Tekirdağ’da düğünün ertesi günü, yalnızca kadın ve kızlar arasında yapılan ve “gelin paçası” adı verilen bir tören düzenlenir. Kadınlar çeşitli oyunlar oynarlar, mâni ve türkü söyleyip eğlenirler (Artun, 1998:101).

İran Azerbaycan bölgesinde ise benzer ritüeller gerçekleşmektedir. Düğünden üç gün sonra “paytahtı” adı verilen bir kutlama yapılmaktadır. Damadın ailesi gelinlerini göstermek amacıyla, gelinin ailesini evlerine davet ederler. Bu törene “kayınvalide selamlama” töreni de denilmektedir. Gelin damatla birlikte kendi ailesine teşekkür mahiyetinde bir hediye sunar (KK/1-11).

Sonuç

“Türkiye- İran Azerbaycan bölgesinde evlenme ve düğün ritüelleri” başlıklı çalışmada Türkiye ve İran Azerbaycan bölgesinde evlenme ve düğün ritüelleri ele alınmıştır. “Düğün öncesi, düğün günü ve düğün sonrası” şeklinde incelenen ritüellerin her iki toplumda çoğunlukla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Asırlardır din, dil ve sosyo-ekonomik benzerlikler gösteren her iki toplumda geleneklerin de birbirine yakın işleyişi olduğu, süreçlerin aynı ritüellerle gerçekleştiği gözlenmiştir.

Eş seçiminin geleneksel aile hayatlarında eş, dost akraba veya komşu aracılığıyla ya da düğün, cenaze hatta hamam gibi toplu yerlerde görülen eş adayları ile yapıldığı, kız isteme töreninden sonra ve her iki toplumda söz kesme ritüellerinin benzer aşamalarla yapıldığı, kalıplaşmış sözlerle kız istemenin

gerçekleştiği tespit edilmiştir. Her iki toplumda söz kesme esnasında hediyeleşmeler yapılmaktadır. Ayrıca düğüne dair detaylar konuşulup ailelerin yapacakları belirlenmektedir.

Nişan, çeyiz ve kına gibi geleneklerin her iki kültürde neredeyse birebir yapıldığı görülmüştür. Ancak İran'ın yönetim tarzının etkisiyle dinînikâh nişan esnasında yapılmakta ve bu resmî bir belge olarak kabul edilip kayıt altına alınmaktadır. Her iki bölgede nişanın daha çok aile arasında yapılması, bazı ailelerde daha büyük bir katılımın olması, çiftin yaşamı için gerekli eşyaların alımı olan çeyiz hazırlığını kız tarafının yapması ve kına gecesinin düğünden bir gün önce yapılması kına yakılması, eğlence düzenlenmesibenzer ortak noktalardandır.

Düğün her iki toplumda kız ve erkek tarafının bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Genellikle büyük kutlamalar şeklinde yapılmakta ve eş, dost akraba davet edilmektedir. Her iki toplumda benzer eğlenceler düzenlenmektedir. Ancak genelde İran'da özelde Azerbaycan bölgesinde gelin ve damat için hazırlanan bir sofraya yer almaktadır. Bu sofrada ayna, şamdan, bal, Kur'an-ı Kerim, çeşitli tatlılar yer almaktadır. Ayrıca yine toplumun yönetim şeklinden ötürü kadın ve erkek farklı yerlerde eğleneceyi sürdürmektedir. Sadece damat gelinin yanında kadınlarla birlikte eğlenmeye devam etmektedir.

Her iki kültürde isimleri veya şekilleri değişse de düğün sonrasında birtakım ritüeller yerine getirilmektedir. Gelin ve damat evine yapılan ziyaretler, hediyeleşmeler iki ailenin bağlarını pekiştirmede destekleyici olmaktadır.

Sonuç olarak, aynı coğrafya, aynı dinî inanışlar, benzer tarihi geçmiş yönetimler de ele alındığında her iki kültürün birbirine benzediği orta Asya'dan gelip Anadolu'ya yerleşen Türklerin göç esnasında birtakım etkileşimler yaşadığı bu çalışmada da açıkça görülmüştür. Hangi kültürün hangi kültüre neler kazandırdığı detaylı bir inceleme gerektirdiği için bu çalışma çerçevesinde ele alınmamıştır. Ancak komşu ülkelerin her ne kadar farklı dil ve yaşam tarzı kısmen de farklı bir din görüşü olsa da etkileşiminin kaçınılmaz olduğu açıkça görülmüştür.

Kaynaklar

- AKSOY, M. (2007). *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- ALTUN, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*. İzmit – Kocaeli: Yayıncı Yayınları.
- ANKİŞHAN, G. (2013). *Bingöl Geleneksel Kültüründe Evlenme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARTUN, E. (1998). "Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri doğum-Ölüm-Evlenme". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9-10, 85-107.
- ARTUN, E. (2008). *Türk Halk Bilimi*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- BAKIRCI, N. & KATI, Y. (2019). "Malatya Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri İnanış ve Uygulamaları/Transitional Periods in Malatya Folk Culture Beliefs and Practices". *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 18, 1-21.
- BORATAV, P.N. (1973). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, P.N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÇİFTÇİ, E. (2018). "Türk Evlilik Âdet ve İnanışlarının Manilerdeki Yansımaları". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 63, 325-343.
- DEMREN, Ö. & KONAK, A. (2017). "Türk Dünyası Düğün Türkülerinde Anlam ve Bağlam". I. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, 177-198. Antalya.
- DUBAN, N. & YILDIRIM, R. (2017). "Kütahya Düğünlerine İlişkin Bir Anlatı Araştırması". *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi (TÜBA-KED)*, S. 15, 187-196.

- EKER, G.Ö. (2000). *Karakeçili Türk Düğünü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EROL ÇALIŞKAN, Ş. S. & ORAL, Ş. (2016). “Safranbolu'da Evlilik Âdetleri”. *Journal of International Social Research*, C. 9, S.43, 227-240.
- GÜDÜ, D. (2021). *Evlenme ve Düğüne Dair: Anadolu Kültüründe Kutsallaştırılmış Ritüeller. Anadolu Halk Kültüründe İnanış ve Ritüeller Teoriden Pratiğe Köken ve Yansımalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- KAPUSUZUOĞLU, G. (2015). “Çin Kaynaklarına Göre Türk Kültür Çevresinde Evlenme ve Cenaze Gelenekleri”. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.34, S.58, 507-522.
- KAYABAŞI, R. G. (2018). “Bahşış Yörüklerinde Evlilik ile İlgili Adet ve İnanmalar”. *Folklor/Edebiyat*, C. 24, S.95, 67-93.
- KRAMERS, J.H. (2001). “İran” *İslam Ansiklopedisi*, C. 5/2, Eskişehir: Etam A.Ş. Matbaa Tesisler.
- NECM, N. (1986). *Tahran Ahd-i Nâsiri*, Tahran: Attar Yayınları.
- NUTKU, Ö. (1994). Düğün. *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 10, 16-18.
- ÖRNEK, S. V. (2014). *Türk Halkbilimi*, Ankara: Bilgesu Yayınları.
- ÖRNEK, S.V. (1977). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖZCAN, N. (2016). *Midyat'ta Evlenme Geleneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTÜRK, D. (2019). *Ereğli (Zonguldak) İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ROOK, D. W. (1985). “The Ritual Dimension of Consumer Behavior.” *Journal of Consumer Research*, C. 12, S.3, 251-264.
- SANTUR, M.E. (1998). *Anadolu'nun Bazı Yörelerinde Gerdek Sabahı Gelinle İlgili Adet ve Uygulamalar Üzerine Bir Atlas Denemesi*. Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırmaları, TCKB Yayınları.
- TEKELİ, S. (2020). “Rus Kültüründe Düğün Geleneği”. *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜRKÇE SÖZLÜK*. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1 Ali Vazife, Verzigan 1939, İlkokul Mezunu, Emekli. (Görüşme:21.12.2022)
- KK-2 Aynullah Vahidi, Nima, Tebriz 1949, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme:25.12.2022)
- KK-3 Haydar Hodâdâdi, Tebriz 1959, Lise Mezunu, Emekli. (Görüşme: 25.12.2022)
- KK-4 Servinaz Alîzâde, Tebriz 1941, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme:25.12.2022)
- KK-5 Rekiye Hâzen, Tebriz 1955, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı. (Görüşme:25.12.2022)
- KK-6 Ali Asgari Hâzen, Tebriz 1958, Ortaokul Mezunu Emekli. (Görüşme:25.12.2022)
- KK-7 Maşallah Cevani Geslağı, Eher 1959, İlkokul Mezunu, Emekli. (Görüşme:10.01.2023)
- KK-8 Gaybali Cevani, Eher 1949, Lise Mezunu, Emekli. (Görüşme:10.01.2023)
- KK-9 Mirmehdi Şerifi, Benan, 1958, Lise Mezunu, Emekli. (Görüşme: 02.01.2023)
- KK-10 Muhammed Rıza Cem, Meraga, 1965, Ortaokul Mezunu, Emekli. (Görüşme: 27.12.2022)
- KK-11 Yunus Muhammedzade, Urumiye 1973, Lise Mezunu, Serbest Çalışan. (Görüşme: 15.01.2023)